

SAMEB-projekt

Stockholms län

Missbruk av statlig lönegaranti

Slutrapport 2011-11-30

<u>Innehållsförteckning:</u>	<u>Sida:</u>
Sammanfattning	4
1. Inledning	5
1.1 Kort om statlig lönegaranti	5
2. Kartläggning av de olika aktörernas roller i processen	7
3. Fallstudier avseende systematiskt missbruk av statlig lönegaranti	8
4. Brottanmälningar	9
5. Omfattning av systematiskt missbruk	9
6. Åtgärder för att minska missbruket av statlig lönegaranti	10
6.1 Åtgärder som har genomförts	10
6.2 Förslag på åtgärder på kort och lång sikt	11
7. Kostnader för lönegarantiutredningar	13
Bilaga 1: Uppdragsdirektiv SAMEB-projekt avseende missbruk av statlig lönegaranti	14
Bilaga 2: Aktörer och rollfördelning	15
Bilaga 3: Fallstudier	18

Sammanfattning

SAMEB¹-gruppen i Stockholms län beslutade i maj 2010 att tillsätta ett projekt med uppdrag att granska missbruk av statlig lönegaranti. I arbetsgruppen har initialt ingått representanter från Länsstyrelsen, Skatteverket, Försäkringskassan och Kronofogden, den senare representerad av Tillsynsmyndigheten i konkurser. Efter presentation av delrapport 2010-11-30 har även representanter från Ekobrottsmyndigheten ingått i arbetsgruppen. Uppdraget i projektet har varit att kartlägga hela processen med alla inblandade aktörer, ta fram fallstudier avseende systematiskt missbruk av statlig lönegaranti samt föreslå åtgärder för att stävja missbruket.

Kartläggning av projektet har bland annat genomförts vid en workshop där även representanter för konkursförvaltare och fackliga organisationer deltog. Vi var alla överens om att ett av de största problemen med statlig lönegaranti är att det är så många aktörer inblandade och att det inte finns ett centralt lönegarantiregister. Det är svårt för de enskilda aktörerna att få en överblick och möjlighet att upptäcka missbruk av statlig lönegaranti i tid. Det är viktigt att förvaltarna tidigt, innan de hunnit fatta lönegarantibesluten, får en indikation om att det kan vara fråga om lönegarantibedrägeri eftersom utbetalningen av beviljad lönegaranti inte kan stoppas.

Ett antal fallstudier har tagits fram där det är samma personer som återkommer i flera bolag och vi har fattat misstanke om att detta handlar om systematiskt lönegarantibedrägeri. Även några bolag har tagits med där förvaltaren helt har fattat avslagsbeslut avseende begärd lönegaranti. Utifrån de fallstudier som identifierats i projektet har vi beräknat att missbruket uppgår till cirka 150 – 200 miljoner kronor per år i Sverige.

Vi har tagit fram ett antal förslag på åtgärder som kan genomföras på kort eller lång sikt. Vissa förslag kräver nytt IT-stöd eller lagändring medan andra kan genomföras relativt enkelt. Några av de föreslagna åtgärderna är:

- att hanteringen av statlig lönegaranti utförs av färre aktörer.
- koncentrera utbetalningar av lönegaranti till en myndighet, förslagsvis Försäkringskassan som redan idag har IT-stöd för transferering av bidrag till privatpersoner.
- att det finns ett centralt lönegarantiregister.
- att det på kontrolluppgifter för utbetald statlig lönegaranti framgår att det är lönegaranti och vilket bolag, organisationsnummer, som är aktuellt.

Under projekttiden har vi tagit fram en checklista för konkursförvaltare angående fördjupade lönegarantiutredningar och en förteckning med kontaktuppgifter, för aktuella myndigheter, i hela landet.

Det finns indikationer om missbruk även vid företagsrekonstruktioner, vi har dock inte studerat det närmare i detta projekt.

¹ SAMEB står för Samverkan mellan Myndigheter mot Ekonomisk Brottslighet. SAMEB arbetar på länsnivå enligt Förordning (1997:899) om myndighetssamverkan mot ekonomisk brottslighet.

1. Inledning

Våren 2010 väckte Länsstyrelsen i Stockholm frågan om missbruk av statlig lönegaranti skulle kunna granskas närmare i ett SAMEB-projekt. Att det förekommer missbruk av alla välfärdssystem känner vi till men det finns en känsla av att lönegarantibedrägerier blivit vanligare på senare tid. Även Skatteverket² har agerat med besök hos Länsstyrelsen och Tillsynsmyndigheten i konkurser då de identifierat att vissa grupperingar har begärt ersättningar från statlig lönegaranti systematiskt för verksamheter som bedrivits svart, helt eller delvis, fram till konkursdagen. När lönegaranti utbetalas får personen en vit inkomst, en vit fasad, som bland annat ger denne rätt till sjukpenninggrundande inkomst och en möjlighet att teckna hyresavtal och telefonabonnemang.

Representanter³ från Länsstyrelsen, Skatteverket, Försäkringskassan och Kronofogden, den senare genom Tillsynsmyndigheten i konkurser, hade två förberedande möten våren 2010 för att titta på förutsättningarna för ett SAMEB-projekt. Vid dessa möten diskuterade vi bland annat de olika myndigheternas sekretessregler och vilken information om statlig lönegaranti respektive myndighet har i elektronisk form samt i pappersakter. Vi fann att förutsättningarna för att genomföra ett projekt fanns men att det i vissa delar skulle bli resurskrävande då mycket av informationen endast finns i pappersakter. Ett förslag till uppdragsdirektiv, se bilaga 1, överlämnades till SAMEB-gruppen i Stockholms län som 2010-05-25 beslutade att tillsätta projektet.

Arbetsgruppen har haft nio halvdagsmöten och en heldags workshop till och med november 2010. Däremellan har vi haft kontakter via mejl och telefon i samband med de fallstudier som samtliga myndigheter gått igenom.

Avgränsningar: Vi har i arbetsgruppen valt att enbart fokusera på lönegaranti vid konkurs. Arbetsgruppen har valt att inte ta med statlig lönegaranti i samband vid företagsrekonstruktion då vi inte tror att systematiskt missbruk förekommer i bolag där rekonstruktören har en löpande kontakt med ställföreträdare och arbetstagare. Det framgår av uppdragsdirektivet att projektet avser systematiskt missbruk varför andra typer av missbruk inte ska beaktas särskilt i till exempel fallstudier.

1.1 Kort om statlig lönegaranti

Statlig lönegaranti är en skyddslagstiftning som föreskriver en skyndsam hantering för att arbetstagare snabbt ska få ut innestående lön i samband med att deras arbetsgivare försätts i konkurs⁴. Arbetstagaren kan även ha rätt till

² Skatteverket har bedrivit ett projekt benämnt "Lönegaranti för vem?" under 2010. Det projektet har delvis ingått som en del i detta SAMEB-projekt. Rapporten "Lönegaranti för vem?" publicerades 2010-09-30, Dnr 460-645946-10/1152.

³ Även Ekobrottsmyndigheten inbjöds att delta i förberedande möten och eventuell arbetsgrupp men avböjde då de redan satt av mycket resurser för andra SAMEB-projekt.

Ekobrottsmyndigheten har varit med i arbetsgruppen fr o m januari 2011.

⁴ Statlig lönegaranti fungerar i stort sett på samma sätt när ett företag genomgår företagsrekonstruktion.

uppsägningslön upp till ett visst maxbelopp och/eller maximitid enligt beräkningar utifrån lönegarantilagen.

Det är konkursförvaltaren som säger upp arbetstagarna och beslutar om lönegaranti ska beviljas eller inte. En konkursförvaltare kan ompröva sitt lönegarantibeslut beträffande uppsägningslön enligt LgL⁵ eller FörvL⁶. En omprövning enligt LgL måste normalt sett vara till arbetstagarens förmån, vid uppenbara räknefel kan omprövning ske till arbetstagarens nackdel vilket är mycket ovanligt. En konkursförvaltare har även möjlighet att ompröva ett lönegarantibeslut enligt 27 § FörvL om det första beslutet framstår som oriktigt sedan det har framkommit nya omständigheter i ärendet.

Konkursförvaltarna kan besluta att hela det yrkade lönebeloppet avslås. Enligt 5:2 KL⁷ kan förvaltaren göra avslag på begäran om lönegaranti som denne anser är oskälig. Av Högsta Domstolens dom från 2010-07-08, Mål nr T-4990-07, har slagits fast att bestämmelsen i 5:2 KL ska tolkas så att den tar sikte på att förhindra missbruk⁸ av lönegarantin.

Av 9b § LgL framgår att en lönefordran inte kan ersättas av statlig lönegaranti om det finns grundad anledning att anta att en av förutsättningarna för anställningen eller det anställningsvillkor som fordran grundar sig på är att den ska betalas helt eller delvis genom lönegarantin.

Länsstyrelsen ska så fort som möjligt betala ut inestående lönegaranti som redan har förfallit till betalning. Uppsägningslön betalas ut i takt med att den förfaller. För att få ut uppsägningslön måste arbetstagaren visa att denne varit anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen. Arbetstagaren ska också meddela länsstyrelsen om denne haft annan inkomst under den aktuella perioden. Länsstyrelsen meddelar konkursförvaltaren som då avräknar belopp/tid från tidigare beslut.

Det finns inga möjligheter för förvaltaren, länsstyrelsen eller tillsynsmyndigheten i konkurser att stoppa en beviljad lönegaranti vilket framgår av Justitieombudsmannens beslut 2007-10-30 med diarienummer 766-2006. Nedan några utdrag ur JO:s beslut:

"Förvaltarens beslut var tveklöst felaktiga och under ärendets gång har förvaltaren lyckats uppvisa en graverande okunskap om lönegarantilagstiftningen."

"Tillsynsmyndigheten förtjänar således kritik för sitt agerande att begära av länsstyrelsen att den skulle avvakta med utbetalningarna av lönegarantimedlen. Tillsynsmyndigheten hade i stället att enligt 30 § lönegarantilagen väcka talan mot arbetstagarna vid tingsrätt."

"Avslutningsvis vill jag anmärka att både tillsynsmyndigheten och länsstyrelsen förefaller ha agerat utifrån ett praktiskt perspektiv som dock saknar stöd i lag. Det får naturligtvis inte förekomma att myndigheter på det sättet gör ändamålsbedömningar av den lagstiftning de har att tillämpa."

⁵ Lönegarantilagen

⁶ Förvaltningslagen

⁷ Konkurslagen

⁸ En bedömning av oskäliga anspråk på statlig lönegaranti gäller alltså för närståendekretsen.

Om arbetstagaren inte är nöjd med konkursförvaltarens beslut kan denne överklaga beslutet genom att stämma staten. Det är då Tillsynsmyndigheten i konkurser som för statens talan i domstol. Om Tillsynsmyndigheten anser att konkursförvaltarens beslut är felaktigt kan myndigheten stämma arbetstagaren för att få en rättslig prövning. Det blir en fastställsetalan för att få klarlagt vad som gäller och som ett led i rättsutvecklingen. I de fall staten vinner innebär det inte att arbetstagaren med automatik måste återbetala det felaktigt utbetalade beloppet. Det är Länsstyrelsen, som utbetalande myndighet, som har möjlighet att kräva återbetalning i den del som staten haft framgång med sin talan.

I och med Högsta Domstolens avgörande från juli 2010, som nämnts ovan, har bevisläget även skärpts för Tillsynsmyndigheten i konkurser i samband med lönegarantiprocesser. Att bevisa en missbrukssituation är ofta svårare än att bevisa att det är en oskälig ersättning i förhållande till utförd prestation.

2. Kartläggning av de olika aktörernas roller i processen

Den 27 oktober 2010 genomfördes en heldags workshop med representanter från olika aktörer inom lönegarantihanteringen. Workshopen leddes av en verksamhetsutvecklare på Kronofogdemyndigheten. Deltagare i workshopen var representanter från konkursförvaltarna, lönegarantihandläggarna, fackliga organisationer, Länsstyrelsen, Skatteverket, Försäkringskassan och Tillsynsmyndigheten i konkurser. Information lämnades från den förstudie avseende Effektivare konkurshantering⁹ som pågick under 2008. Kronofogden och Bolagsverket avvaktar i dagsläget regeringens besked om en eventuell fortsättning av det projektet.

Vid workshopen togs det fram SIM-banor för nuläge och önskat nyläge. De aktuella aktörerna listades och vi diskuterade bristerna med dagens system i vår analys av nuläget. Därefter tog vi fram ett nyläge där vi bland annat önskade en större tillgänglighet till information om redan fattade lönegarantibeslut och ett effektivare sätt att kunna bearbeta informationen i olika nivåer.

Vi identifierade totalt åtta primära aktörer (domstol, konkursförvaltare, gäldenär, löneborgenär, Länsstyrelsen, Arbetsförmedlingen, borgenärer och Tillsynsmyndigheten i konkurser) och sex sekundära aktörer (Skatteverket, Försäkringskassan, fackliga organisationer, Kronofogden, Kammarkollegiet och A-kassan). Beskrivning av rollfördelningen återfinns i bilaga 2.

Det stod klart att det fanns en viss osäkerhet kring vem det är som bör anmäla misstanke om försök eller fullbordat bedrägeri avseende statlig lönegaranti; Länsstyrelsen, konkursförvaltaren eller Tillsynsmyndigheten i konkurser? Frågan

⁹ Rapporten om Effektivare konkurshantering finns publicerad på projektets hemsida: <https://service.projectplace.com/pub/swedish.cgi/0/246198509>

har beretts vidare och tas upp vid de RUBICON-seminarier¹⁰ som genomförs hösten 2011/våren 2012. Se vidare i avsnitt 4 nedan.

Vi enades om att ett av de största problemen med den statliga lönegarantin är att det är så många aktörer inblandade och det efterlyses mer samverkan mellan aktörerna. Bara det faktum att representanter från olika aktörer fick träffas och diskutera dessa frågor under en dag var väldigt värdefullt och gör att alla har med sig flera varningsklockor i det dagliga arbetet. Tillsynsmyndigheten i konkurser fick i uppdrag att ta fram en lista över kontaktpersoner i olika delar av landet. Kontaktlistan ska distribueras till alla berörda aktörer. Det framfördes även önskemål om att Tillsynsmyndigheten i konkurser skulle ta fram en checklista till konkursförvaltarna angående behov av och innehåll i fördjupad lönegarantiutredning i de fall man misstänker systematiskt lönegarantibedrägeri.

Vid workshopen kom det fram många bra förslag på åtgärder för att minska missbruket av statlig lönegaranti. Dessa förslag återfinns tillsammans med övriga förslag som arbetsgruppen tagit fram under punkt 5, Åtgärder för att minska missbruket av statlig lönegaranti.

3. Fallstudier avseende systematiskt missbruk av statlig lönegaranti

Arbetsgruppen har kontinuerligt under 2010 och 2011 identifierat fallstudier och sammanställt dessa uppgifter. Det är olika grupperingar som påträffats och metoderna skiljer sig delvis åt mellan dessa. Det är på grund av olika tillfälligheter som vi har identifierat grupperingarna och bolagen nedan. Det finns idag inget tekniskt stöd som signalerar var vi bör sätta in en extra kontroll utan det är helt upp till slumpen vad vi upptäcker eller får tips om. Nedan redogörs för några av de typer av misstänkta bedrägerier och försök till bedrägerier som vi träffat på. Sammanställningar och beskrivningar av fallstudierna återfinns i bilaga 3.

- Byggbolagen – lönegarantibedrägerier som en del av grov ekonomisk brottslighet
- Lån av företagslokal för lönegarantibedrägeri
- Ingen annan vit inkomst än statlig lönegaranti under sju års tid, eller tre månader inestående lön och en månads uppsägningslön tre gånger om året
- Avslagsbeslut från konkursförvaltare
- Enskilda firmor där man ger lönegaranti till varandra
- Falsa lönegarantibeslut och urkundsförfalskning
- Falsa konkurser och falsk konkursförvaltare

¹⁰ RUBICON står för Rutiner Brottsutredning i konkurs och sker i samverkan mellan Ekobrottsmyndigheten, Tillsynsmyndigheten i konkurser, Skatteverket och konkursförvaltarna.

- Bolag som brottsverktyg

4. Brottanmälningar

Vem som helst kan göra en brottanmälan. På initiativ av Ekobrottsmyndigheten har vi enats om att den som har mest kunskap i ärendet bör inge brottanmälan. Det innebär att en konkursförvaltare bör anmäla försöksbrott i de fall avslagsbeslut har fattats. När det är fullbordade brott där utbetalning har gjorts eller i de fall då falska lönegarantibeslut sänts in till Länsstyrelsen är det Länsstyrelsen som bör göra en brottanmälan. Det är dock även möjligt för Tillsynsmyndigheten i konkurser eller annan myndighet att inge brottanmälan. Åklagare ser gärna att anmälan innehåller uppgifter om kontaktpersoner som kan lämna mer information i ärendet. Då man i vissa fall har hunnit frysa utbetalda belopp genom kvarstadsbeslut är tidsfaktorn av stor betydelse och anmälan bör göras skyndsamt. Det går att ringa åklagaren och lämna information muntligt innan en formell anmälan ges in. I storstadsområden inges brottanmälan till Ekobrottsmyndigheten och i övriga landet till aktuell polismyndighet.

5. Omfattning av systematiskt missbruk

Det finns inget som tyder på att det systematiska missbruket av statlig lönegaranti är konjunkturberoende. Däremot tror vi att det finns grupperingar som specialiserar sig på olika typer av brott i konkurser¹¹. Andra typer av bedrägerier som uppmärksammas mycket på senare år är missbruk av ROT-ersättning och assistansersättning. Troligen finns det aktörer på marknaden som säljer denna typ av brottsupplägg.

Utbetald lönegaranti i konkurser 2009 – 2010 i Stockholms län

År	Antal bolag	Antal personer	Belopp (tkr)	Genomsn. ersättning per person	Genomsn. tid (dagar)
2009	866	8 651	692 080	80 000 kr	57
2010	781	5 961	456 016	76 500 kr	58

Källa: Kammarkollegiet

Utbetald lönegaranti i konkurser 2006 – 2010 i hela landet

Konkurser	2006	2007	2008	2009	2010
Antal företag*	2 158**	1 903	2 417	3 321	2 932
Antal personer	17 057**	13 977	19 105	29 088	22 138
Utbetalt belopp (tkr)	942 591	836 685	978 187	2 383 023	1 545 263

* Här redovisas enbart de konkurser där statlig lönegaranti har utbetalats.

** För år 2006 redovisas antal företag och antal personer där statlig lönegaranti utgått/erhållits samlat för konkurser och rekonstruktioner. Sedan år 2007 särredovisas dessa uppgifter för konkurser respektive rekonstruktioner.

Källa: Kammarkollegiet

¹¹ Som brott i konkurser räknas kreditbedrägerier strax innan konkurs, bokföringsbrott och skattebrott i konkursbolaget samt lönegarantibedrägeri efter det att bolaget försatts i konkurs.

Hur stor del av utbetald lönegaranti skulle kunna hänföras till bedrägerier? Givetvis finns det en osäkerhet vid en förenklad beräkningsmodell men genom våra fallstudier har vi sett indikationer på ett omfattande missbruk och mörkertalet är troligen stort.

En sammanställning av fallstudierna av konkurser som inträffat från sommaren 2010 till sommaren 2011 ger följande resultat:

Beräkning av missbruk i fallstudier (Mkr)	Antal bolag	Bruttolön	Arbetsgivaravgifter*	Summa ersättning
Beviljad lönegaranti	10	9,5	3	12,5
Avslag lönegaranti	8	11,8	3,7	15,5
Falsa Ig-beslut	5	2,9	0,9	3,8
Falsa konkurser	3	2,2	0,7	2,9
Summa	26	26,4	8,3	34,7

* Arbetsgivaravgifter har beräknats med 31,42 % vilket är aktuell procentsats för år 2010 och år 2011.

Utifrån våra fallstudier gör vi en bedömning att missbruket omfattar åtminstone 7 - 10 %, vilket motsvarar 30 – 40 miljoner kronor enbart i Stockholms län och 150 – 200 miljoner kronor årligen i hela landet.

6. Åtgärder för att minska missbruket av statlig lönegaranti

En framgångsfaktor för att minska lönegarantibedrägerierna är att kunna stoppa utbetalningarna och en framgångsfaktor för att uppnå detta är fortsatt myndighetssamverkan.

Både i samband med de möten vi haft i arbetsgruppen och vid den workshop som genomfördes med flera aktörer har det kommit fram förslag på åtgärder som skulle bidra till att minska det systematiska missbruket av statlig lönegaranti. I samband med arbetsgruppens bedömningar har vi tagit hänsyn till uppskattningen av missbrukets omfattning. Vissa förslag är enkla att genomföra medan andra förslag kräver ändrad lagstiftning och/eller investeringar i nya IT-stöd. Nedan redogör vi för de åtgärder som redan vidtagits inom ramen för projektet samt förslag på åtgärder som kan genomföras på kort eller lång sikt.

6.1 Åtgärder som har genomförts inom ramen för projektet:

- ✓ En checklista med varningssignaler om missbruk av lönegaranti och när det kan vara befogat att göra en fördjupad lönegarantiutredning har tagits fram. Checklistan informerar vidare om vilka uppgifter en konkursförvaltare kan få från olika myndigheter och vilka sekretessbrytande regler som kan åberopas. En förteckning över kontaktpersoner på olika myndigheter i hela landet har upprättats som bilaga till checklistan. Checklistan samt körschema har distribuerats till samtliga konkursförvaltare.
- ✓ Rutiner för att minska risken för utbetalning enligt falska lönegarantibeslut har införts mellan länsstyrelser och konkursförvaltare i hela landet.

- ✓ Rutiner för att upptäcka falska konkurser och konkursförvaltare har införts vid länsstyrelser i hela landet.
- ✓ Rutiner för att upprätta och inge brottsanmälningar har tagits fram på Länsstyrelsen och Tillsynsmyndigheten i konkurser. Dialog har förts med förvaltarna om när de bör underrätta Ekobrottsmyndigheten om misstänkt bedrägeri avseende statlig lönegaranti.
- ✓ Skatteverket har påbörjat en informationskampanj som kommer att fortsätta under nästa år. Informationen gäller förekomsten av falska kontrolluppgifter och Skatteverkets blankett 4820¹² som kan användas av konkursförvaltare för att begära ut offentliga uppgifter om konkursbolaget samt sekretessbrytande regler för konkursförvaltare.
- ✓ Tillsynsmyndigheten i konkurser har tagit fram en modell för återkoppling till konkursförvaltarna avseende förda lönegarantiprocesser när parterna har träffat förlikning. Förvaltarna önskar få uppgifter om vad som föranleder en förlikning, t ex om det har kommit fram nya omständigheter eller är det ett litet belopp som tvisten avser och bevisläget är oklart. I de fall domstol beslutat i ärendet ska domstolen enligt 6 § Lönegarantiförordningen sända kopia av beslutet även till konkursförvaltaren.

6.2 Förslag på åtgärder som kan genomföras på kort eller lång sikt:

- Arbetsgruppen föreslår att SAMEB inför samverkansgrupper med representanter från Kronofogden, Skatteverket, Länsstyrelsen, Ekobrottsmyndigheten och Försäkringskassan på länsnivå. Samverkan ska ske strukturerat genom operativa arbetsmöten med hänsyn tagen till gällande sekretessregler. Till dessa möten kan även representanter för konkursförvaltare och fackliga organisationer bjudas in för information och dialog vid behov.
- Arbetsgruppen föreslår en förändrad lagstiftning som medger att man kan stoppa utbetalning av beviljad lönegaranti i de fall det kommit fram nya omständigheter avseende enskilda personer eller konkursbolaget. Stoppet ska gälla under den tid konkursförvaltaren gör en ny prövning av ärendet.
- Arbetsgruppen föreslår att hanteringen av utbetalningar flyttas från länsstyrelserna till Försäkringskassan. Det blir en aktör mindre och Försäkringskassan har väl fungerande IT-stöd. Det skulle kunna vara en enhet på riksnivå med ca 10 – 15 årsarbetskrafter. Försäkringskassan har redan särskilda enheter för att identifiera, bekämpa och anmäla misstänkta bedrägerier. Som alternativ föreslår arbetsgruppen att lönegarantihanteringen bör koncentreras till en länsstyrelse där man tar fram ett nytt IT-stöd med större säkerhet och spårbarhet än idag. Genom

¹² Blanketten finns på Skatteverkets hemsida och ska faxas till kontoret i Härnösand enligt anvisningar på hemsidan.

att samla kompetensen på en ort minskar man sårbarheten och ökar effektiviteten.

- Det finns ett behov av översyn av lönegarantiregelverket, både vad avser tillämpliga lagar och aktörerna. Kronofogden gjorde i maj 2011 en framställan till Arbetsmarknadsdepartementet i frågan och arbetsgruppen delar uppfattningen att det bör göras en översyn även för att stävja det missbruk som har identifierats.
- Det har även förts fram ett förslag som inte enbart är ett led i att minska missbruket av statlig lönegaranti men som leder till att det inte betalas ut statlig ersättning från det allmänna till personer som är restförda utan att Kronofogden först får möjlighet att besluta om utmätning. Arbetsgruppen föreslår en pilottest för att få underlag till analys av resursinsats i förhållande till ekonomiskt utfall.
- Arbetsgruppen föreslår en elektronisk kontrollkörning av olika myndigheters register. Det skulle vara värdefullt att få tillstånd att göra en stickprovskontroll för en viss period för att se om man på det sättet kan fastställa omfattningen av missbruket.
- Arbetsgruppen anser att det bör lämnas in skattedeclarationer månadsvis på individnivå på det sätt som föreslås i rapporten Månadsuppgifter, snabbt och enkelt, SOU 2011:40. På uppgifter från länsstyrelse bör det framgå att det avser lönegaranti och vilket konkursbolag utbetalningen kan kopplas till.
- På kontrolluppgifter från Länsstyrelsen bör det framgå vilket konkursbolag, organisationsnummer, som lönegaranti har utbetalats för. Länsstyrelsen i Stockholm lämnar idag upplysning om att det är lönegaranti som avses genom att i fältet för uppgiftslämnarens namn och adress även ange "Lönegar".¹³ Kontrolluppgifter upphör om det i stället blir skattedeclarationer på individnivå månadsvis enligt punkten ovan.
- Arbetsgruppen föreslår att det tas fram en databas¹⁴ för hela riket över alla fattade lönegarantibeslut. Förslag att denna databas ägs och förvaltas av Länsstyrelserna, Försäkringskassan eller Tillsynsmyndigheten i konkurser. Dels skulle konkursförvaltare och andra kunna vända sig till en aktör för att få veta om en arbetstagare har fått lönegaranti tidigare, dels skulle man kunna göra vissa körningar för statistiska ändamål. Uppgifterna som idag finns nedbrutna på respektive länsstyrelse är offentliga uppgifter. De kopior av lönegarantibeslut som finns hos Tillsynsmyndigheten i konkurser är allmän handling och uppgifterna i dessa är offentliga.

¹³ Idag står det på vissa håll i landet bara "Länsstyrelsen" som utbetalare. Det framgår inte om den enskilde är anställd på Länsstyrelsen eller om denne fått ersättning från statlig lönegaranti.

¹⁴ Enligt Förordning (1994:1283) om lönegarantiregister har Kronofogden rätt att med hjälp av automatiserad behandling föra register över vissa uppgifter om statlig lönegaranti vid konkurs och företagsrekonstruktion. Ändamålet med registret ska vara att framställa statistik. Lönegarantiregistret får inte innehålla några personuppgifter.

- Enligt arbetsgruppen bör generalfullmakter registreras hos Bolagsverket där det framgår vem som är faktisk företrädare/huvudman för bolaget. Det är ofta den formella ställföreträdaren som har generalfullmakt och den finns bara registrerad hos aktuell bank. Det är inte ovanligt att den som har generalfullmakt har undertecknat både anställningsavtal och andra avtal som rör bolagets löpande verksamhet.
- Enligt arbetsgruppen skulle det vara önskvärt med en digitaliserad och samlad ägarregistrering för icke börsnoterade bolag. Registret kan till exempel föras av Bolagsverket. Registret bör innehålla samma uppgifter som idag tas upp i aktieboken.
- Enligt arbetsgruppen skulle det vara önskvärt att Skatteverket får möjlighet att göra oanmälda besök på byggarbetsplatser på samma sätt som man idag kan göra det på restauranger och frisersalonger. Det finns en departementspromemoria i frågan benämnd Närvaroliggare och kontrollbesök – En utvärdering och förslag till utvidgning, Ds 2009:43. Besöken syftar till att klargöra vilka som arbetar på en arbetsplats, vem de jobbar för samt vem som har anställt dem.

7. Kostnader för lönegarantiutredningar

Att göra en fördjupad lönegarantiutredning för att eventuellt kunna göra avslag på lönegarantianspråk är ofta mer omfattande än en utredning för att bevilja lönegaranti. Detta kan medföra ett högre arvode till konkursförvaltaren men i och med avslagsbeslut för lönegaranti blir det en samhällsekonomisk vinst. Det är inte säkert att förvaltaren kan fatta avslagsbeslut i alla fall då det genomförts en fördjupad lönegarantiutredning eftersom statlig lönegaranti är en skyddslagstiftning och i tveksamma fall kan förvaltaren komma att bevilja statlig lönegaranti.

Följande exempel kommer från två konkurser med cirka 12 anställda i varje bolag. Två förvaltare på samma byrå har handlagt var sin konkurs och i båda fallen var personalen relativt nyanställd och konkursbolaget hade inte betalat ut några löner innan konkursutbrottet. I det ena fallet har förvaltaren beviljat lönegaranti om 1,2 miljoner kronor och yrkat 28 000 kronor i arvode. I det andra fallet har konkursförvaltaren avstyrkt alla lönegarantianspråk och yrkat 39 000 kronor i arvode.

Uppdragsdirektiv SAMEB-projekt avseende missbruk av statlig lönegaranti

Bakgrund

Det har under det senaste året iakttagits företeelser i samband med konkurser och handläggning av statlig lönegaranti som väckt misstankar om att man på ett systematiskt sätt försöker komma i åtnjutande av statlig lönegaranti på ett orätt sätt. Detta har resulterat i en förstudie där berörda myndigheter deltagit.

Under april och maj månad 2010 har vi haft två möten med representanter från Länsstyrelsen, Skatteverket, Försäkringskassan och Kronofogden, den senare även representerad av Tillsynsmyndigheten i konkurser (TSM). Vi har bland annat gått igenom vilka roller vi har och om vi har information i pappersform eller elektroniskt. Vi har även kartlagt förutsättningarna för utbyte av information med hänsyn till de sekretessregler som gäller för respektive myndighet. Vidare har vi gjort en fallstudie avseende alla lönegarantibeslut i ett antal företag i byggbranschen. Dessutom har vi erhållit intressant information från en privatperson om ett tillvägagångssätt som är värt att följa upp.

Förslag till SAMEB-projekt

Det har utkristalliserats ett behov av att kartlägga hela processen med alla aktörernas uppdrag och arbetssätt. Vi har även fått viss input via förstudien som vi vill arbeta vidare med. Vårt förslag är att SAMEB-gruppen ska bevilja ett projekt som ska:

- kartlägga hela processen med de olika aktörerna, både myndigheter och övriga aktörer.
- ta fram några fallstudier avseende systematiskt missbruk av lönegarantiinstitutet.
- föreslå åtgärder för att stävja missbruk av statlig lönegaranti

Avrapportering av projektet

Arbetsgruppen för projektet föreslår att vi rapportera till SAMEB-gruppen med en delrapport 2010-11-30 och en slutrapport 2011-11-30.

Beslut om projektet

Ovanstående förslag till direktiv lämnades till SAMEB-gruppen i Stockholm som 2010-05-26 beslutade om att tillsätta projektet i enlighet med direktivet ovan.

Kartläggning av aktörer med direkt eller indirekt koppling till statlig lönegaranti

För varje aktör återges dennes roll avseende statlig lönegaranti. Aktörerna är i stort sett upptagna i kronologisk ordning för att återge lönegarantins processflöde.

Rollfördelning primära aktörer i korthet:

- **Domstol** beslutar om konkurs och utser konkursförvaltare. Även lönegarantiprocesser, tvist vid bevakningsförfarande och utdelningsförslag hanteras av domstol.
- **Konkursförvaltare** gör lönegarantiutredning och beslutar om statlig lönegaranti, det senare är myndighetsutövning i privat regi. Varsel skickas till arbetsförmedlingen och uppsägning samt information lämnas till arbetstagarna. Konkursförvaltaren fattar avräknings- och omprövningsbeslut vid behov. Vanligen förfogar konkursförvaltaren över en organisation där bland andra biträdande jurister och assistenter handlägger olika delar av personal- och lönegarantiarbetet i en konkurs.
- **Gäldenären** ska bistå konkursförvaltaren i konkursutredningen, inklusive lönegarantiutredningen. Sanktion finns där gäldenären/ställföreträdaren kan häktas om denne inte svarar på konkursförvaltarens frågor.
- **Löneborgenären** (arbetstagaren) är kunden/mottagaren av systemet. Arbetstagaren ska lämna sanna uppgifter för att få lönegaranti. Arbetstagaren har ingen skyldighet att lämna uppgifter och det finns inga sanktioner om de inte ges in till konkursförvaltaren, däremot beviljas inte lönegaranti utan underlag. Arbetstagaren ska anmäla sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen för att kunna få uppsägningslön och skicka in intyg från arbetsförmedlingen tillsammans med blanketten "Försäkran om annan inkomst" till Länsstyrelsen. Löneborgenären kan begära omprövning hos konkursförvaltaren eller överklaga beslutet vid tingsrätt.
- **Länsstyrelsen** ska verkställa konkursförvaltarens beslut och betala ut beviljad lönegaranti. De ska skicka ut blankett till arbetstagaren där denne ska lämna försäkran angående annan inkomst och intyg om att denne är anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedling. Kontakter tas med konkursförvaltaren om det finns anledning att ändra/avräkna i fattat beslut. Uppgift om utbetald uppsägningslön skickas till Försäkringskassan. Kontakter med Skatteverket och konkursförvaltaren vid bevakningsförfarande. Återkrav av felaktigt utbetald lönegaranti. Kontrolluppgifter till Skatteverket avseende utbetald lönegaranti.
- **Arbetsförmedlingen** ska ta emot arbetstagaren och se till att denne blir inskriven som arbetssökande, eller arbetslös, samt lämna intyg om att så har skett.
- **Borgenärer** (Skatteverket, banker och övriga borgenärer) är intresserade av att lönegaranti inte utgår till högre belopp än vad som är nödvändigt eftersom det kan leda till att de får sämre utdelning i konkursen. OBS! Vi

tror dock att det inte blir aktuellt med utdelning i konkurser där det förekommer systematiskt lönegarantibedrägeri eftersom det vanligtvis handlar om tillgångslösa konkursbon.

- **Tillsynsmyndigheten i konkurser/Kronofogden** har tillsyn över konkursförvaltarnas lönegarantihandläggning och beslut. Tillsynsmyndigheten för även statens talan vid lönegarantiprocesser och beslutar om statlig lönegaranti vid gränsöverskridande konkurser¹⁵. Vidare kan Tillsynsmyndigheten ge ut riktlinjer samt ge stöd och råd till konkursförvaltare. Med stöd av lönegarantiförordningen kan Kronofogden ge ut föreskrifter för länsstyrelsernas hantering av statlig lönegaranti.

Rollfördelning sekundära aktörer i korthet:

- **Skatteverket** har olika intressen avseende konkurser och statlig lönegaranti. Borgenärssidan bevakar regelmässigt statens fordringar i konkurser inklusive utbetald statlig lönegaranti. Inkomsttaxeringen behöver kontrolluppgifter avseende utbetald lönegaranti. Revision har intresse av att fånga upp signaler angående misstänkt systematiskt lönegarantibedrägeri för att kunna genomföra skatterevision¹⁶ i dessa bolag.
- **Försäkringskassan** bevakar tid för uppsägningslön och kontakter Länsstyrelsen om det finns risk för dubbel ersättning i form av både uppsägningslön och sjukpenning för samma tid. De kan justera ned dagpenning vid behov enligt den så kallade minskningsregeln i 3:4a AFL¹⁷. Om en arbetstagare begärt och fått sjukpenning för samma tid som han fått ersättning från statlig lönegaranti avseende inestående lön, utan att meddela detta till Länsstyrelsen för avräkning, driver Försäkringskassan återbetalningskrav på grund av felaktig begäran om ersättning.
- **Fackliga organisationer** hjälper sina medlemmar, löneborgenärerna, med att bevaka sin rätt till statlig lönegaranti. De hjälper medlemmarna att ta fram underlag och fylla i eventuell blankett de fått från konkursförvaltaren. Det går snabbare för medlemmarna att få utbetalning om konkursförvaltarna får in underlagen i god ordning och med korrekta yrkanden enligt gällande kollektivavtal. Fackliga organisationer bistår även sina medlemmar med konkursansökan i fall när arbetsgivaren inte betalat ut förfallen lön.
- **Kronofogden** har möjlighet att mäta ut del av beviljad lönegaranti. Kronofogden kan göra en fordringsutmätning av inestående/förfallen lön och löneutmätning avseende uppsägningslön som ännu inte förfallit till

¹⁵ Gränsöverskridande konkurser avser konkurser som har inträffat i annat EG-land eller nordiskt land där det inte finns en svensk konkursförvaltare. Arbetstagare i Sverige kan då vända sig till Tillsynsmyndigheten i konkurser för att få sina lönegarantikrav prövade. Det omvända gäller för svenska konkurser med arbetstagare utomlands som kan vända sig till det landets lönegarantimyndighet.

¹⁶ Det finns anledning att misstänka att det även döljer sig annan typ av ekonomisk brottslighet i dessa bolag.

¹⁷ Lag om allmän försäkring

betalning. Kronofogden fattar då ett utmättningsbeslut där Länsstyrelsen åläggs att göra utmätning innan utbetalning sker¹⁸.

- **Kammarkollegiet** administrerar lönegarantin mellan statskassan och de olika Länsstyrelserna. Kammarkollegiet för även årsstatistik över utbetald lönegaranti per län fördelat på konkurser och företagsrekonstruktioner med uppgift om belopp och antal personer.
- **A-kassan** kommer in efter det att all lönegaranti har betalats ut. Det är viktigt att det av lönegarantibeslutet klart framgår sista dag för beviljad lönegaranti så att A-kassan vet från och med vilken dag de ska betala ut a-kassa,

Oklarheter i rollfördelningen:

- Det råder ibland oklarheter mellan Länsstyrelsen och Försäkringskassan om vem det är som ska göra återkrav från arbetstagaren när det handlar om uppsägningslön. Är det till exempel felaktigt utbetald lönegaranti eller felaktigt utbetald sjukpenning? Det borde inte vara oklart då Försäkringskassan kan ställa återkrav om det är så att arbetstagaren gentemot konkursförvaltaren har gjort anspråk på att ha arbetat och har rätt till inestående lön för samma period som han fått sjukpenning eller annan dagersättning.¹⁹
- Det råder oklarheter om vem som ska anmäla misstanke om lönegarantibedrageri. Bidragsbrottslagen gäller inte för Länsstyrelserna. När lönegaranti har beviljats och utbetalning skett kan Länsstyrelsen som drabbad myndighet anmäla misstanke om lönegarantibedrageri. Om konkursförvaltaren fattar misstanke och avslår begäran om ersättning från statlig lönegaranti kan det vara konkursförvaltaren som ska göra brottsanmälan. Eller är det TSM som bör göra anmälan efter information från Länsstyrelsen eller konkursförvaltaren?

¹⁸ I den händelse lönegaranti redan har betalats ut kan Kronofogden i stället göra utmätning av medel på det bankkonto som utbetalningen gjorts till.

¹⁹ När det gäller lönegaranti för uppsägningslön ska sjukpenningen minskas enligt AFL 3 kap 4a§ om uppsägningslön avser tid som kompenserats med sjukpenning.

Bilaga 3

Fallstudier

Arbetsgruppen har identifierat några olika grupperingar där det finns en stark misstanke om att institutet för statlig lönegaranti har missbrukats. Nedan redogörs för dessa grupperingar. Sammanställning av arbetstagarna har gjorts av Tillsynsmyndigheten i konkurser och slagningar på personerna har gjorts av Skatteverket och Försäkringskassan. Tillsynsmyndigheten har kompletterat med uppgifter om restfört belopp hos Kronofogden. Länsstyrelsen har i vissa fall gjort slagningar i sina system över de aktuella personerna.

Totalt har vi gått igenom 37 bolag (inkl fyra enskilda firmor), 465 arbetstagare och 821 lönegarantibeslut. Av arbetstagarna har flera återfunnits i flera bolag och 53 personer har förekommit i två eller flera konkursbolag i de identifierade bolagsgrupperna.

Bolagsgrupp	Antal bolag	Antal arbetstagare	Antal lönegarantibeslut	Antal arbetstagare i flera bolag
A	6	92	259	8
B	2	103	223	3
C	9	95	141	19
D-G	4	42	42	0
H	4	31	33	5
I	10	83	104	12
J	3	19	19	5
Totalt:	37	465	821	53

Vi har i huvudsak endast tagit med konkursbolag där konkurserna fortfarande är öppna i våra fallstudier. Ett undantag har gjorts för bolagsgrupp C där vi även har tagit med några konkurser som avslutats under senare år.

Byggbolagen – lönegarantibedrägerier som en del av grov ekonomisk brottslighet
Bolagsgrupp A studerade vi närmare efter det att Skatteverket hade genomfört en revision vid ett av bolagen drygt en vecka innan konkursbeslutet. Enligt uppgifter som bolaget då lämnade till Skatteverket hade de cirka tio anställda. När bolaget sedan gick i konkurs kontaktade Skatteverket konkursförvaltaren för att få veta hur många personer som uppgett att man varit anställda i bolaget. Konkursförvaltaren informerade då om att 48 personer hade begärt ersättning från statlig lönegaranti. Vi har sökt efter bolag med samma ställföreträdare eller på annat sätt närstående till det aktuella bolaget och har totalt granskat sex bolag i den här gruppen. Bland de 92 arbetstagare som granskats har åtta påträffats i flera bolag. Skatteverket hade pågående skatterevisioner i två av bolagen.

Vid slagningar på samtliga personer som begärt lönegaranti har det framkommit att de tillsammans är restförda för flera miljoner kronor och en handfull av dem hade näringsförbud.

Sammanställning av bolagsgrupp A

Bolag	Antal arbetstagare	Beslutat belopp lönegaranti	Total lönefordran
1	15	1 048 912	1 051 312
2	0	0	0
3	4	543 705	718 446
4	48	3 073 383	3 778 975
5	2	34 577	34 577
6	36	2 928 936	2 928 968

Anmälan om misstänkt bedrägeri har givits in till Ekobrottsmyndigheten. Anmälan har även gjorts om grovt bedrägeri, penninghäleri, grova skattebrott, bokföringsbrott och ROT-bedrägerier. Huvudförhandling mot huvudmännen hölls i september 2011 och tingsrättens dom meddelades 2011-11-02. Huvudmännen har inte själva exponerat sig då de haft målvakter i bolagen och har inte själva funnits med i listorna över arbetstagare. En av huvudmännen dömdes till 4 års fängelse för bland annat grovt bedrägeri och flera personer dömdes för penninghäleri. För bolagsgrupp A har noterats att samtliga konkurser har samma konkursförvaltare. Konkursansökningar har varit egen ansökan där man förordat den aktuella konkursförvaltaren. En av de ställföreträdare som finns registrerad hos bolagsverket har inte själv skrivit under och ingivit konkursansökan till tingsrätterna. Han har tidigare varit målvakt och senare har hans identitet lånats, vilket framkom i samband med att han avlade bouppteckningsed.

Lån av företagslokal för lönegarantibedrägerier

Bolagsgrupp B fick vi kännedom om genom ett tips till Länsstyrelsen där en företagare kontaktade dem och uppgav att han blivit kontaktad av en viss person som ville låna företagets lokal för ett lönegarantibedrägeri där de skulle dela på överskottet. Företagaren blev mycket upprörd och kontaktade Länsstyrelsen som gjorde en slagning på den aktuella personen för att kontrollera om han fått ersättning från statlig lönegaranti tidigare. De hittade hans namn och personnummer i en redan avslutad konkurs varför denna inte tagits med i vår fallstudie. Vi har däremot gjort slagningar på ställföreträdaren och alla de som fick lönegaranti i den avslutade konkursen och hittade då ytterligare två bolag med samma ställföreträdare som försatts i konkurs.

Av konkursbouppteckningen framgår det hur många personer som ställföreträdaren har ansett vara anställda i konkursbolaget. De personer som haft de största beloppen restförda hos Kronofogden har inte beviljats ersättning från statlig lönegaranti. Det är inte samma konkursförvaltare för dessa båda bolag och de är verksamma vid olika förvaltarbyråer.

Sammanställning av det ena bolaget i bolagsgrupp B

Antal arbetstagare	Beslutat belopp lönegaranti	Total fordran lönegaranti	Antal restförda arbetstagare	Totalt restfört belopp
24	1 468 988	1 965 462	8	1 512 500

Skatteverket har påbörjat skatterevision i ett av bolagen efter konkursutbrottet efter tips från Tillsynsmyndigheten i konkurser. Flera av personerna är kända av Skatteverket sedan tidigare och några har nyligen dömts till långa fängelsestraff. Några har näringsförbud och många är restförda hos Kronofogden. Förundersökningen i de här aktuella fallen är nedlagd.

Ingen annan vit inkomst än lönegaranti under sju års tid, eller Tre månaders inestående lön och en månads uppsägningslön tre gånger om året

Bolagsgrupp C uppmärksammades av handläggare på Länsstyrelsen i Stockholm som kände igen ett namn som ofta återkommer i lönegaranti-sammanhang. Länsstyrelsen tog fram listor över alla de bolag där han beviljats statlig lönegaranti för perioden 2005 – 2010. Totalt blev det åtta bolag och man kunde konstatera att många arbetstagare återkommer i flera av bolagen. Länsstyrelsen skickade över uppgifterna till konkursförvaltaren som omgående upprättade en skrivelse till Tillsynsmyndigheten i konkurser där man redogjorde för denna information och annan information man fått kännedom om efter det att man beviljat statlig lönegaranti i flera fall. Det är känt att några av dessa personer även fått lönegaranti från andra länsstyrelser i landet.

En arbetstagare återkommer i samtliga åtta bolag i bolagsgrupp C och han har inte haft någon annan vit inkomst än statlig lönegaranti de senaste sju åren. Två av personerna är restförda för belopp om ca 500 000 kronor var, en av dem är den arbetstagare som återkommer i samtliga bolag. Det finns misstanke om att tre av arbetsledarna har en aktiv roll i detta. Ställföreträdarna har inte kunnat nås av konkursförvaltarna och det har inte varit möjligt att utreda om dessa ligger bakom bedrägerierna eller om de är målvakter. Det har inte påträffats personer med näringsförbud i bolagsgrupp C.

Sammanställning av bolagsgrupp C

Antal arbetstagare	Beslutat belopp lönegaranti	Total fordran lönegaranti	Antal restförda arbetstagare	Totalt restfört belopp
17	2 290 095	2 290 095	6	234 125
20	2 774 006	2 850 993	13	1 392 095
7	960 749	1 262 614	7	796 813
Summa 2010/2011	6 024 850	6 403 702		
7	1 148 000	1 508 697	4	963 179
12	1 184 288	1 568 237	6	862 923
10	1 189 175	1 802 169	8	1 120 871
9	1 150 808	1 644 615	7	1 298 127
6	785 780	1 041 764	4	1 054 142
7	643 672	1 116 440	6	1 292 821
Summa totalt	12 126 573	15 085 624		

Bolagen är redovisade i omvänd kronologisk ordning där en konkurs från 2011 redovisas överst²⁰. följt av de två av bolagen i bolagsgrupp C som försattes i konkurs år 2010.

²⁰ Då många av arbetstagarna, liksom de restförda beloppen, återkommer i flera bolag finns det ingen anledning att summera kolumnerna i tabellen.

Alla bolag i bolagsgrupps C har olika konkursförvaltare som är verksamma vid olika förvaltarbyråer. Det har inte funnits förslag på konkursförvaltare från gäldenär eller borgenär utan det är tingsrätterna som föreslagit konkursförvaltare i dessa konkurser. I den sista konkursen 2010 har Kronofogden fattat utmättningsbeslut innan Länsstyrelsen hunnit betala ut ersättningen till arbetstagarna. Totalt utmätt och erhållet belopp uppgick till 156 538 kronor och en av personerna blev skuldfri i Kronofogdens register.

Enligt uppgift från Försäkringskassan har en arbetstagare haft hel sjukersättning och en annan hel sjukpenning. Vid den kontrollutredning som Försäkringskassan har gjort avseende den arbetstagare som hade hel sjukersättning framkom först att hans identitet (personnummer) sannolikt hade utnyttjats av någon okänd person för att få ut lönegaranti. Efter kontrollutredning har Försäkringskassan beslutat att återkräva felaktig sjukpenning med 9 140 kronor ifrån den arbetstagare som fått ut lönegaranti för inestående lön avseende samma period som han begärt och fått sjukpenning. Mot en annan arbetstagare har framställts återkrav om 70 000 kronor avseende sjukersättning.

Våren 2011 försätts ytterligare ett bolag kopplat till bolagsgrupp C i konkurs. Den arbetsledare som verkar som förman och för arbetstagarnas talan gentemot konkursförvaltaren är kraftigt restförd. I den nu aktuella konkursen yrkade han inte lönegaranti själv utan uppträdde som ombud för sin son som har en fordran i konkursen. Sonen är inte restförd.

Tre av personerna som förekommit i de tidigare konkurserna använde den här gången danska personnummer och någon använde sitt andranamn i stället för tilltalsnamnet. Den period som man yrkat lönegaranti för överlappar delvis perioden i konkurs nr 8. Förvaltaren omprövade dessa tre lönegarantibeslut enligt 27 § FörvL vilket resulterat i avslagsbeslut för yrkad lönegaranti i sin helhet. Arbetstagarna överklagade dessa beslut men drog tillbaka sin talan dagen före muntlig förberedelse i tingsrätt.

Avslagsbeslut från konkursförvaltare

I fyra bolag (D, E, F och G) har konkursförvaltarna fattat misstanke om lönegarantibedrägeri efter att ha tagit del av Skatteverkets information på DKT-seminarium²¹ i maj 2010. Förvaltarna har informerat Tillsynsmyndigheten i konkurser som underrättat Skatteverket, Länsstyrelsen och Försäkringskassan. Avslagsbeslut har fattats för samtliga arbetstagare. Konkursförvaltarna har genom väl utförda lönegarantiutredningar konstaterat att det inte finns anledning att bevilja lönegaranti i de aktuella bolagen. Avslagsbeslut har fattats som tillsammans uppgår till 5,2 miljoner kronor.

²¹ DKT står för Domstolar, Konkursförvaltare och Tillsyn och verkar regionalt i Stockholms och Gotlands län. Representanter från dessa aktörer har gemensamma möten några gånger per år och en gång om året arrangeras ett större seminarium dit samtliga konkursdomare, konkursförvaltare, biträdande jurister på förvaltarbyråer, medlemmar i Konkursintressentrådet samt medarbetare vid Tillsynsmyndigheten i konkurser bjuds in. Vid seminariet 2010 informerade Skatteverket bland annat om förekomsten av falska kontrolluppgifter och ett fall av lönegarantibedrägeri som man upptäckt i samband med en skatterevision, vilket är ett av bolagen i bolagsgrupp A i denna rapport.

Avslagsbeslut, bolag D, E, F och G

Bolag	Antal arb.tagare	Beviljad lönegaranti	Fordran lönegaranti	Antal restförda	Restfört belopp
D	10	0	1 798 090	2	141 907
E	12	0	1 393 248	1	682 865
F	14	0	990 988	0	0
G	6	0	1 052 640	1	48 497
		Summa:	5 234 966		

Enskilda firmor där man ger lönegaranti till varandra

Vi har identifierat fyra enskilda firmor (bolagsgrupp H) där man korsvis uppgivit varandra som arbetstagare och på så sätt i vissa fall fått ut ersättning från lönegarantin. I två fall har konkursförvaltaren fattat misstankar vilket resulterat i avslagsbeslut.

Konkurs månad/år	Antal arb.tagare	Beviljad lönegaranti	Fordran lönegaranti	Restfört
Maj 2010	5	0	218 320	3 383 269
Juli 2010	9	448 094	456 253	3 013 629
Sept 2010	12	0	1 438 656	682 865
Nov 2010	5	444 772	444 722	392 390
	Summa:	892 866	2 557 951	

Falsa lönegarantibeslut och urkundsförfalskning

Under första halvåret 2011 har SAMEB-projektet i Stockholm uppmärksammat ett antal bedrägerier där Länsstyrelserna erhållit falska lönegarantibeslut (bolagsgrupp I). Besluten har skickats in tillsammans med falskt följebrev på advokatbyråns brevpapper och i något fall har falska intyg från Arbetsförmedlingen ingivits. Det är fråga om riktiga konkurser och av tingsrätt förordnad konkursförvaltare har angetts. Då andra personer har undertecknat besluten med förvaltarens namnteckning är det här även fråga om urkundsförfalskning. Dessa falska lönegarantibeslut har vid kontroll med övriga länsstyrelser påträffats över hela landet. I några fall har länsstyrelserna utbetalat belopp enligt besluten och i andra fall har länsstyrelserna hunnit stoppa utbetalningarna. Tillsynsmyndigheten i konkurser har inte överklagat de falska lönegarantibesluten då de inte kan betraktas som riktiga beslut. Samtliga länsstyrelser har informerats om detta och nya kontrollrutiner har införts på många håll. Underrättelser om brottsmisstanke rörande bedrägeri/försök till bedrägeri och urkundsförfalskning har ingetts i samtliga fall.

Vissa av löntagarna i dessa falska lönegarantibeslut har tidigare figurerat i andra konkurser där förvaltare i vissa fall beviljade lönegaranti medan andra fattade avslagsbeslut. Totalt rör det sig här om tio bolag under 2010 och 2011, varav sex bolag i Stockholms län. Begärd lönegaranti inklusive sociala avgifter uppgår till 9,8 miljoner kronor och cirka tre miljoner kronor har utbetalats. I ett fall har åklagaren begärt kvartstad av utbetalda belopp vilket verkställts av Kronofogden.

Falsa lönegarantibeslut (inkl urkundsförfalskning) har påträffats från och med år 2011, dessförinnan begärdes lönegaranti i konkursen.

Konkurs månad/år	Län	Antal Arb.tagare	Beviljad lönegaranti	Fordran lönegaranti	Falsa beslut*
Maj 2010	Stockholm	5	0	218 320	
Juli 2010	Stockholm	8	456 253	456 253	
Sept 2010	Stockholm	12	0	1 393 248	
Dec 2010	Stockholm	16	1 822 703	1 822 703	
Jan 2011	Stockholm	12	572 147	851 472	
Jan 2011	Stockholm	3			195 862
	Delsumma Sthlm:				
Mars 2011	Uppsala	7			645 163
Mars 2011	Södermanland	7			852 536
Maj 2011	Skåne	7			645 163
Maj 2011	Norrbottn	6			541 960
		Summa:	2 857 103	4 741 996	2 880 684

* Utbetalning har gjorts av länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland och Skåne. I Uppsala och Norrbotten hann man stoppa utbetalningarna efter utsänd information om att det förekommer falska lönegarantibeslut. I Södermanland hann åklagare säkra utbetalda medel genom kvarstadsbeslut på belopp som utbetalats till de enskildas bankkonton.

Falsa konkurser och falsk konkursförvaltare

Under sommaren 2011 har det även observerats falska lönegarantibeslut i icke-existerande bolag (bolagsgrupp J). Det är falsk konkursförvaltare och falsk förvaltarbyrå som anges i besluten och kopia av falskt förordnande från tingsrätt har bifogats. Det kan misstänkas att besluten avser påhittade identiteter. Samtliga länsstyrelser är informerade och ytterligare säkerhetsrutiner har införts. Även i detta fall har brottsanmälan ingivits till berörd myndighet. Avser tre bolag med fem, åtta respektive sex arbetstagare och bruttolöner om drygt två miljoner kronor. Av dessa har man kunnat stoppa 662 tkr på Länsstyrelsen och 60 tkr på ett konto som tillhör en person som är försatt i personlig konkurs, resterande belopp har snabbt överförts till bankkonton utomlands.

Bolag som brottsverktyg

Systematiskt lönegarantibedrageri leds ofta av en eller ett antal huvudmän (A). Dessa är svåra att upptäcka då de inte är ställföreträdare eller återfinns i lönelistorna som arbetstagare. På lönelistorna lägger man till släkt, vänner och affärsbekanta (B) som får behålla merparten av den utbetalade lönegarantin. Dessa huvudmän kan omge sig av ett antal personer (C) med muskler som är kända från våldssammanhang vilka tvingar personer att medverka till lönegarantibedragerier. Dessa personer kan återfinnas på lönelistor men det är inte säkert. C-personer tvingar in ett antal personer (D) i lönegarantibedrageriet genom att de får lämna ut personuppgifter, bankuppgifter med mera. D-personer får sedan överlämna större delen av utbetald lönegaranti till C-personer. Till detta kommer ett antal ovetande personer (E) vars personnummer har kapats. När pengarna utbetalas kommer C-personer och ringer på och kräver att få de felaktigt utbetalda pengarna. De kan t ex säga "Du har fått pengar på ditt konto som tillhör oss och vi vill ha våra pengar nu!"

Utöver detta kan det även finnas seriösa arbetstagare (F) som arbetat i bolaget en längre tid. Självklart har dessa seriösa arbetstagare rätt till ersättning från statlig lönegaranti.

Huvudmännen har ofta planerat detta månader i förväg då de köpt upp ett bolag med viss pågående verksamhet. I bolaget har man sedan begått en rad ekonomiska brott som t ex olika typer av kreditbedrägerier, bokföringsbrott och skattebrott (bl a skatteundandragande, mervärdesskatt, källskatt och arbetsgivaravgifter). Man avslutar sedan med att sätta bolaget i konkurs för att kunna erhålla lönegarantimedel. När ett bolag försatts i konkurs köper man upp ett nytt bolag och fortsätter på samma sätt.